

DOMAČI PRIJATEL

PRAGI, 1. DECEMBRA 1906.

Ta časopis izdaje Vydrova tovarna hranil v Pragi VIII. in ga pošilja svojim odjemalcem **popolnoma zastonj**. Na „Domačega Prijatelja“ se ne more naročiti, tudi do inozemstva ne.

≡ Važno ≡

za vsakega naših gg. odjemalcev!

K prosinčevi številki „Domačega Prijatelja“ bode priložen stenski in pripraven žepni koledar.

Vsak naših pp. odjemalcev naj se takoj pri sprejemu pošiljatve prepriča (zavitek je zaznamovan z napisom „Domači Prijatelj“), če sta obe prilogi na mestu. Če bi kaj manjkalo, blagovolite

pošiljatev odvrniti

in na zavitku pripomniti

„Vračujem vsled pomote....“

(bodi si stenski ali žepni koledar, ali pa slučajno oba) in opazko lastnoročno podpisati.

Mi pošljemo pošiljatev znova, izročimo pa vse pritožbe dotičnemu poštnemu in brzojavnemu ravnateljstvu.

Drugačne pritožbe zamoremo le takrat izvršiti, če pošiljatev sploh ne dojde.

Prosinčeva številka se razpošlje takoj po božičnih praznikih, da jo bo imel vsak gg. odjemalec že ob novem letu v rokah.

Vydrova tovarna hranil v Pragi VIII.

BOŽIČ.

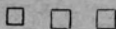
Božič, božič, božič bel,
koš bogat na hrbtu nosi,
koder hodi, koder gre,
vsem ljudem darove trosi:

„Hitro okrog mize vsi,
najprej Vydrova bo **kava**:
boljše je na svetu ni,
bolj nobena za vas zdrava!

Gospodinja, **buhtin**, na,
da bo lepši kruh iz moke,
in bonboni, **amb**, ha,
to je nekaj za otroke.

Potlej **desert delicat**,
to najboljši so oblati,
vsak, naj star je ali mlad,
hoče z njimi se sladkati.

Zraven pa **malinov grog**
to bo nekaj mesto čaja . . .
Dobro leto vam daj Bog* —
božič dalje spet odhaja.

Handwritten text in the bottom left corner, possibly a signature or date, including the word "BOŽIČ" written vertically.

DOMAČI PRIJATELJ.

LETNIK III.

V PRAGI, 1. DECEMBRA 1906.

ŠTEV. 12.

KSENIJ VERIN:

BREZ SOLZ V OČEH!

Brez solz v očeh
sem vzel slovo
od hrepenenj
in rožnik sanj
ki v prejšnjih dneh
so tolikrat
srce mi delale težko!

Brez solz v očeh
pozdravil sem
vse težke dni
ki kot vampirji
so prišli
da izpijo mi
srčno kri — — —

Brez solz v očeh
sem storil to,
ker vedel sem
da mora priti
vse tako! — — —

□ □ □

IVAN LAH:

AMOŠ IN ZELDA.

Slika.

Knam so prihajali ciganje. Bili so pristojni v naš okraj in zato so vedno prihajali v vas. Bila je to velika družina, ki je obsegala v sebi tri ali štiri rodove. Razgubili so se včas po svetu in so se zopet vrnili.

Zahajali so zvečer v gostilno, tam so igrali in peli. Poznali smo skoraj vse, bili so kakor domači. Obsedli so po navadi svojo

mizo v kotu, razložili so citre, kitare in gosli, in napravili so koncert: cigani so igrali, mlade ciganke so pele in plesale. Tako je bilo skoraj vsaki večer.

Vodja cele družbe je bil suh cigan, majhne postave, kruljav na eno nogo. Igral je na citre. Pravili so o njem, da ima v hranilnici nekaj tisočakov, ki si jih je bil prislužil z godbo. Res, kadar je kdo položil denar na mizo, spravil ga je on v žep in pri tem so se zasvetile njegove lisičje oči. Bil je vdovec in imel je hčerko, ki so jo imenovali Zeldo. Imela je komaj dvanajst let in je bila čudovito krasna ciganka. Kadar je pela se je vstopila pred mizo, kakor ogenj je zažarelo v njenih črnih očeh. Slabotno telo je trepetalo. Imela je vedno na sebi mnogo zlatnine, ki jo je bila podedovala po materi. Vsi so ploskali njenemu petju, cigan pa je pobral na to denar pri poslušalcih. Ona se je med tem vselej vsedla v kot, pokrila si je obraz z drobnimi rokami in obsedela, kakor da je utrujena. S cigansko družbo je prihajal star cigan z belo brado, ki so pravili o njem, da je glavar cele ciganske družine in je bil menda najstarejši med njimi. Igral je na kitaro ali pa je pri mizah prerokoval na kvarte. Znan je bil, kot dober prerokovalec in posebno ženske so rade vpraševale pri njem o svoji prihodnosti. Nazival je vsako z „madám“ in z globokim resnim glasom je pripovedoval, kaj kažejo kvarte. Pogosto ga več časa ni bilo domov, hodil je po božjih potih in drugod po svetu. Na vratu je imel veliko zbirko svetinjic z različnih krajev. Kadar je prišel po daljšem času domov, je bilo med cigani veliko veselje. Vidno je bilo, da ga imajo zelo radi, mlade ciganke so ga objemale in on jih je za to božal po licu in jim dajal lepe nauke. Njegov obraz je bil resen, nikdar se ni zasmeljal; globoke njegove oči so gledale sovražno; na celem obrazu se je poznalo utrujeno življenje. Njegov ljubljenec je bil deček enajstih let, ki mu je bilo ime Amoš. Bil je to krasen ciganski otrok. Igral je na gosli. Z Zeldo sta si bila podobna in tvorila sta krasen par. Pogosto sta nastopila sama, Zeldo je pela, Amoš je godel. Oči vseh gledalcev so bile vprte na nju. Oba sta bila pristna ciganska tipa, temne polti, kodrastih las, žarečih očij. Amoš je moral vedno sedeti poleg starega cigana, a izmuznil se je rad proč in se vsedel poleg Zelde. Prijel je rad njene zlate priveske, kar jih je imela na sebi. Včasih ji je popravil koder na čelu, če mu ni bil po volji. Njej je to ugajalo. Bila je nekoliko večji od njega in občevala je ž njim, kakor z otrokom. Zato mu je rada nagajala. Pogovarjala sta se včasih med seboj potihoma in zelo resno. Ona je navadno gledala po gostih in mu šepetala na uho. On se je prislonil k njej in se ji smejal v lice. Ona pa ga je naenkrat prijela in mu stisnila nosek, da je zajokal.

Stari cigan se je razhudil nad Anašem, in moral je sesti poleg cigana. Zeldo se je smejala in dobro se ji je zdelo, ko se je smejala cela družba v gostilni. Amoš jo je gledal očitajoče, potem pa se je obrnil proč. A ko so odigralo zopet pesem, je

prišla Zelda k njemu, vzela ga je za roko in ga peljala seboj. On se ni branil, pozabil je ze na jezo in govorila sta zopet, kakor poprej. Božala ga je po licu, pripovedovala mu je na uho z veliko živahnostjo in pri tem se je ozirala okoli. Včasih je bilo videti, kakor da ga prosi odpuščanja. In ko mu je tako pripovedovala, rekla mu je:

„Poglej, kako me gleda oni gospod.“ Amoš se je ozrl po gostilni in se tesneje pritisnil k Zeldi, ona pa ga je med tem zbodla z iglo. Zasmejala se je veselo, on pa je odšel s solznimi očmi. To se je godilo vsaki večer, kadar so igrali ciganje v gostilni. Vsi gostje so imeli pri tem zabavo. Ljubili so zelo Amoša in mu dajati denarja. Tudi Zeldo so videli radi, a njej se je zdelo, da jim je Amoš ljubši. Zato ga je menda žalila pred celo družbo, a ravno zato je bil on, kot slabejši, bolj priljubljen. Pogosto so ga nagovarjali, naj povrne Zeldi jednako z enakim, a on je šel k nji, sedel je poleg nje in jo objel, ona pa ga je pahnila od sebe. Vsem se je smilil dobri Amoš. Dobil je zato zopet denarja. Tako je bilo skoraj vsak večer, da sta bila s početka Amoš in Zelda velika prijatelja, na koncu pa sta bila že popolnoma sprta, da se niti pogledala nista. Simpatije občinstva so se delile, eni so bili za Zeldo, drugi za Amoša. Ciganom je ta igra bila všeč, kajti nesla jim je denar. Mnogo gostov je prihajalo zvečer samo zaradi Amoša in Zelde. Pozno zvečer so navadno odhajali domov.

Tako so tekli časi. Ciganje so odšli iz vasi, vrnili so se zopet, igrali so v gostilni in zopet odšli. Zelda je postajala vedno krasnejša. Njeno blede lice obrobjeno s črnimi kodri, temne oči, rubinasta ustna, cela ta krasota je vplivala na vsakega, ki jo je videl. Ni bila več otrok in zavedala se je svoje krasote. Njen oče je delal z njo koncerte po mestih in služil lepe denarje. Tudi Amoš je bil vzrastel. Ostalo je na njem cel čas nekaj otroškega in to ga je delalo priljubljenega. Potoval je okoli s starim ciganom in z malo cigansko družbo. Pod zimo so se vrnili vsi.

Razmerje med Amošem in Zeldo se je bilo spremenilo. On je bil tih in resen, igral je brez prestanka, skoraj ga nisi videl brez gosli. Za Zeldo se je malo menil, pogosto cel večer ni govoril z njo. Tudi ona se ni brigala za njega. Sedela je navadno zamišljena na klopi; morda se je spominjala na lepa mesta, kjer je doživela toliko slave njena krasota. Pela je pogosto brez čustva in se ni menila za to, če so ji ploskali. Nikjer ni bilo več tistega življenja, kakor nekdanj. Nekoč je odšla cela igralska družba skupaj na koncerte. Prešla je zima, prešla je pomlad a ciganov ni bilo nazaj. Po leti so prišli nekateri skozi vas, a starega cigana Amoša in Zelde ter njenega očeta ni bilo od nikoder. Vpraševali smo po njih a nihče ni hotel govoriti o tem.

V pozni jeseni je prišel v vas stari cigan z Zeldo. Ostala sta v gostilni. Ona je pela in on jo je spremljeval s kitaro. Prišli so ciganje, ki so bili ostali doma in sešlo se je mnogo gostov. Vsi so želeli izvedeti, kje je ostal cigan s citrami in Amoš. Zelda

je bila bleda in shujšana, stari cigan ni hotel govoriti z nikomur, nihče ni mogel zvedeti, kaj se je bilo zgodilo. Čez dolgo časa se je vrnil cigan s citrami. Igrali so zopet v gostilni, a v ciganski družbi ni bilo več tistega življenja, kakor nekdanj. Čutiti je bilo med njimi neko sovrašтво, govorili so malo med seboj in se pogosto prepirali v svojem jeziku. Zelda je bila vedno žalostna in je pela prisiljeno.

Kadar je kdo izgovoril ime Amoš, so se ji čudno zasvetile temne oči. Pogosto je odšla kmalu iz gostilne. Srečali so jo kje na vasi, ali ob ograji vrta; stala je tam naslonjena in je gledala v nebo. Povpraševali so jo pogosto po Amošu, a ni hotela govoriti o njem. Vse je zaminala ta historija in čez dolgo smo jo izvedeli.

Ciganska družba je igrala nekoč v mestu in Zelda je imela mnogo oboževalcev. Ugajalo ji je to tembolj, ker je to videl Amoš in je vedela, da je ljubosumen. No, Amoš je potrpel vse in ji služil udano. A ona je to sovražila. Nekoč so igrali v velikem hotelu in cigan je prodal Zeldo nekemu bogatinu. Njegova lakomna natura je zmagala. Amoš je igral tisti večer razburjeno, strastno so žarele njegove oči, kajti vedel je, kam je namenjena Zelda. Tudi Zelda je bila vznemirjena, rdečica ji je zalivala bleda, temna lica, kadar je pela. Ob premoru je Amoš prišel na hodnik in je našel tam Zeldo z bogatinom. Zakipela je v njem kri in je planil z nožem na bogataša. Pridrli so skupaj ljudje in policija, zvezali so Amoša in ga odpeljali . . .

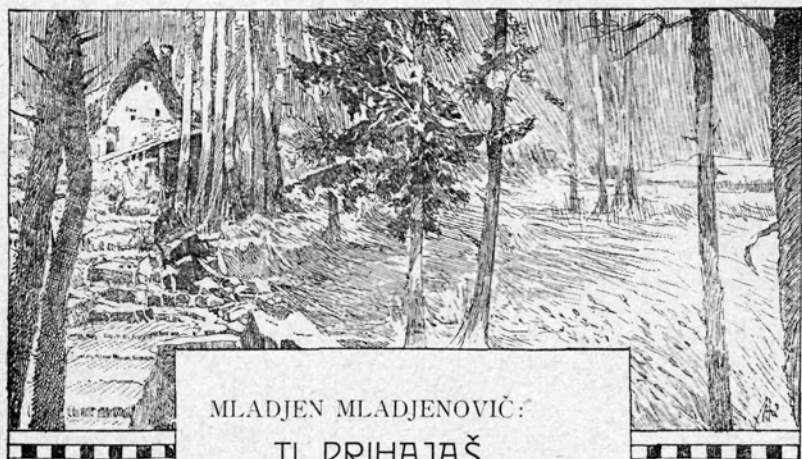
Vrgla se je takrat Zelda med nje, braniti ga je hotela pred celim svetom, a bilo je prepozno. Zaprli so tudi cigana. Zato sta se bila vrnila samo stari cigan in Zelda . . .

Zdaj smo vedeli celo historijo, zdaj smo razumeli, kaj pomenijo čudni večeri. Zasmilila se nam je Zelda, vedeli smo, zakaj so bleda nje lica, zakaj sije iz temnih očij neutešljivo veliko hrepenenje . . . Videlo se je, da ji je ljubši stari cigan nego njen oče. A ciganu je bilo to vse eno. Spravljal je denar in pri tem so se svetile njegove črne oči, smejali so se beli zobje . . .

Nekoč je nastal med cigani po noči, ko so se vračali iz gostilne, prepir. Stepli so se med seboj. Zjutraj so povedali, da je Zelda — mrtva. Branila je starega cigana pred očetom, in jo je ubil. In kdo ve, kaka dolga povest je ležala za tem. Cigana so zaprli, drugi so se razkropili po svetu.

Vrnili so se zopet. Tudi Amoš je prišel. Nihče ni nikdar slišal krasnejših pesmi. Iz očij mu je sijala globoka žalost, po obrazu se je paslo sestradano življenje. Omamljeni so stali poslušalci, ko je igral. Odšel je, kakor je bil prišel. Videli ga nismo nikdar več.

MLADJEN MLADJENVIČ:

TI PRIHAJAŠ ...

Ti prihajaš kakor vetra dih.
Koder hodim, dih me ta obkroža.
Ust šepet mi tvojih ljubljenih
sluh tako prijetno, mehko boža.

Ti prihajaš kakor solnca trak.
Dušo prazno to, ljubezni žejno
polniš mi s toploto blagodejno,
čut vzbudiš mehak mi in sladak.

Spet nekdanja ljubav zagori mi,
ljubav lepa, čista, brez strasti,
ki uničil sem mladost si ž njimi,
ko si me ostavil, angel ti!

MARA IVANOVNA TAVCAR:

BERAČI.

Ze od nekdanj me berači zanimajo. Ko vidim berača v momentu prezrem zaigrano življenje! Nevem, kako je to!

Takole na deželi pride berač v hišo, prosi, moli, pripoveduje toinono resnično in neresnično, kakor že nanese. Žalostna je povest, žalostna! Star človek, nikjer doma in povsod, od hiše do hiše s palico, biti navezan na miloščino dobrih ljudi! Ej, hudo je, hudo!

Zelo rada govorim z beračem, ki pride v hišo. Vprašam ga od kje je doma, če ima kaj sorodnikov, kje je bil v mladih dneh in tako dalje. Marsikaj človek zve, saj včasih se naleti na prav pametnega berača. Življenje, starost, ga je spametovala, žal, prepozno. Saj navadno pripomni: „Oh, da bi imel pred štiridesetimi, pedesetimi leti to pameti! Oh!“

Nekoč prideta k meni dva berača. Na hodnik sem jima prinesla dva stola, miza je itak že bila, in krožnik kosila ter žlici. Neko godrnjanje sem čula, ali mislila sem, da molita. Čez nekaj časa pridem ven s kruhom in štirimi vinarji, pa beračev ni bilo neč. Stopim do mize. Krožnik je bil poveznjen, na njem na križ

položeni žlici! Obrnem krožnik — in vidim — kosilo! — No, lepa reč! — Že nista bila potrebna, sem si mislila!

Toliko prošenj in očenašev, a tako norčevanje. Z materjo sve se smejale še dolgo potem.

In nekoč pride srednje stara žena, prosi naj ji dam za vlak. Daleč je prišla trudna je in ima še dolgo pot. Dala sem ji nekaj drobiža, katerega je strašno ogledovala.

„Pa saj to ni dovolj do N.“ mi pravi.

„Prositate še kje na vasi, do vlaka je še čas, ali se oglasite v župnišču,“ ji rečem.

„Jaz sem pa prišla do vas, ker mi je nek berač pravil, da ste dobrih rok.“

„Nobenemu še nisem dala toliko kakor vam,“ pravim nevoljna. —

„Pa mi je pravil, da ste mu dali zelo lepo ruto!“ odgovori. Drage moje, katastrofa, katastrofa! Ti presneti berači, kakor zmenjeni. Po kratkem besedičenju je odšla!

Ali mati je začela — glorio! — Oprostite, da vam pojasnim!

Nekoč je prišel prileten berač in me lepo prosil naj mu podarim kakšno ruto. Zima je bila, slabo obleko je imel, si bo ovil krog vratu. In res, pregledam rute in dam eno. Pa res nevem, ali sem se premotila, ali kako, bila je pač taka, da ni smela od hiše!

Čez nekaj časa išče mama ravno ono ruto, išče, vprašuje kje je, ni je bilo. Hotela je vedeti, kam je prešla, pa ravno ta, pa ravno ta etc. Mati mi je vedno prednašala ruto, pa še tako drag spomin, nevem od katere sestre, ali brata! — No in po izpovedi one žene, je prišla mati do pojasnila, kje je ruta!

Tisti dan sem se strašno jezila na klepetave berače!

Kakor je moledovala za vlak pa za vlak, tako je vse nesla v žgjanjarno — zapravila denar z nekim kolegom beračem. No, pa veruj, če mogoče, ponižnim prošnjam.

Že dolgo temu, ko sem šla z bratranecem v mesto.

Bila sem na Gorenjskem na počitnicah. Na potu naju sreča berač, znan pod imenom Čenček. Vstavi se, pomoli klobuk prav pod nos. Moj bratranec mu da nekaj drobiža.

„Čajte no, bom pa eno zapel! Veste tisto ta fletno“ pravi. Čenček se je razkoračil, odprl na stežaj debele ustne in začel s hripavim glasom:

„Lan' sem ji kupil kilo mesa
Oj letos pa hoče cel' ga bika
Kje bom jemal, da bom tebi dajal. —

Lan' sem ji kupil kilo kofeta
Oj letos pa hoče cel' ga teleta
Kje bom jemal, da bom tebi dajal.“

Ko je dokončal pomoli prevrtan klobuk prav pod moj nos. „Slišjo, nej no dajo,“ pravi.

„Saj sem jaz dal,“ pravi bratranec.

„Pa vaša žena je tudi poslušala. Pa naj bi si zamašila ušesa. Vso pot bom upil za njo, če mi ne da!“

Da sem ga pomirila je dobil honorar za krasno petje.

Ta Čenček mi je bil še od prej v spominu! Ko sem bila še v samostanu sem ga videla nekoč iz kora. Baš ste bile dve maši. Pri jednej je pozvanjalo darovanje, pri drugej sanktus. — Čenček je Čenček, trkal se je z levico po hrbtu, a z desnico po želodcu, dasiravno ni bilo nikamor treba! — Če se živi, nevem! Stalni prostor je imel pred kapucinsko cerkvijo, prišel je tudi v Cerngrub in celo na sv. Jošta je šel. Ali takrat si je nataknil na klobuk vsepolno perja. Kakor generalova perjanica je bilo njegovo pokrivalo. Nekoč je pripovedoval moji teti, ko je prišel po tobak, da ga je nekdo „kontrafiral.“ Že verjetno, takih beraških tipov, kakoršen je bil škofjeloški Čeuček, je pač malo.

V veži so se zaslišali glasovi — lajne. Moja netjakinja Slavica je bila vsa v zraku! Zdelo se mi je, da bo — berač. Dam ji par vinarjev. Prileti nazaj in reče: „Veš, teta, take muzike pa še nisem videla. Pojdi no pogledati!“ Grem, da vstrežem otroku. Zahvalil se je in še eno zavrtel. — No, moja navada, vprašam od kje je itd. Bolne oči je imel. Pravil mi je, da mu ni sila beračiti. Ima koč, ženo, otroke in nekaj zemlje. Kadar je treba plačati davke, vzame lajno in gre med ljudi:

„Pa dobite za davek, kajne,“ mu rečem.

„Dobim, dobim, pa tudi še več!“

To pa ni slaba, sem si mislila in nekako nevoljna zaklenila vrata za njim!

Če pa to ni perfidno, pa nič ni! Takle, ko mu ni treba. —

Je dosti prav prefriganih beračev! Takole na božjih potih se take dobi! Delajo se kruljave, gluhe, da celo mutaste. Nekoč je vprašal nek gospod „mutastega“ berača, koliko časa je nem! „Od rojstva, gospod,“ mu odgovori.

Kolikor sem po pripovedovanju beračev samih slišala, mislim, da imajo svojo žalostno usodo zahvaliti — starišem.

Slepa ljubezen matere, mehka mati, ki vse dovoli!

Najmanjšo težkočo odpravi otroku, da sama vse naredi. —

Otrok se privadi brezdelnosti, se tepe po vasi, krade še zeleno sadje, kot fant popiva, preklinja in tako dalje, zapravi kar ima, pohajkuje od gospodarja do gospodarja in končno — berač! Sam sebi v napotje, ljudem v nadlego, pride v domačo vas, pogosto po odgonu in občina ga pošilja od hiše do hiše.

Da, v kraju, kjer sem službovala je bila stara beračica. — Niti hoditi ni mogla. Imela je dvokolnico, odejo in par conj, to je bilo vse. Po številkah je šlo. Vsak dan jo je moral hraniti in prenočiti gospodar, na katerega je bila vrsta. No s tako ženico, usmiljenja vredno revico, je pač križ. Odpravljali so jo, da so ji dali v denarju.

Najčešče so jo prepeljavali otroci — večji so jo nesli v hišo, jo položili na klop poleg peči in tako je šlo naprej! — To je žalostno, žalostno dragi moji!

Le vzgjoja največ zakrivi! In kako se maščuje! Pa dosti beračev je pravcati vagabundov. Še mladi, krepki so in beračijo, ali pa imajo kakšno žival, da jim služi vsakdanji kruh.

Tako sem videla mladega Bolgarca. Tako nekako šestindvajset let mu je bilo. Prepeljal je opico, ki je bila imenitno dresirana. Tak mlad fant in mu ni do dela. Kaj bo v starosti? Berač!

V naši vasi sem večkrat videla raztrganega človeka. Nekako sveže in mlado je stopal, oziral se prav čvrsto okrog in pušil iz vivčka. Pozimi je bilo, ko sem ga prvič videla. Raztrgane čevlje je imel povite z debelimi cunjami od vreč in povezane z vrvjo. Mislila sem si, to ne bo berač, ampak kakšen beraški delavec.

In res, nekega dne pride v šolo žagati drva. Prišla sem pogledati v klet, kako dela delavec, katerega je poslal predsednik. Ravno žvižgal je neko prav okroglo. Zvižgal imenitno, kakor, da sta se dva glasova spajala.

Razgovarjala sem se z njim. Pravil mi je o svoji mladosti, bil je v vojakah za časa bosanske okupacije, dobil tudi medaljo, katero je srečno izgubil etc. In res, njegovo ime, poleg rojstvenega kraja sem našla v knjigi „Slovenski fantje v Bosni,“ bil je med odlikovanci.

Nemščino je tudi malo kvasil in bil strašno ponosen na njo! Razgovarjala sva se toinono, a ni bil omejen. Prav dobre misli je imel. Tudi mnogo sveta je videl. Vsepovsod je bil po hrvatskih in bosanskih šumah, pri rudarjih v Nemčiji, bil je v Bolgariji, Srbiji itd. in trdil, da se mu je v Carigradu odkril sam turški paša.

„Veste, mislil sem si, ej, če bi ti vedel, da sem že predrl marsiktero turško srce, na prvo kljuko bi me dal obesiti!“

Samo žganje je nad vse rad pil. Kar je zaslužil, je nesel v žganjarno.

„Pa kaj bo na starosti,“ mu rečem.

„Ej, kaj bo! Nič ne bo! Star bom, pa bo! Ha! Ha!“

Kaj bo! — Za kakšnim plotom bom izročil dušo Bogu, ali vragu, kdor jo bo hotel, ta jo bo pa imel!“ Otroke je pa rad imel. Včasih je kupil roksdropsa, ga vrgel med otroke, grand haló in tekmovanje!

Ali ni škoda življenja? Bog!

Berači — slepci so res pomilovanja vredni, vsaj meni se vsi tako smilijo, da jih niti pogledati ne morem. Navezani so na vodnika, ki je navadno tudi berač in izkorišča slepo žrtev v svojo dobroto.

Dostikrat se naleti na prav nehvaležnega prosjaka. Če mu ne daš po volji, dobiš krepko besedo. Saj ni dolžnost ljudij vzdržavati prosjake, kar se podari, se podari iz usmiljenja, ali vsaj, da gre v božjem imenu!

Pomilovanja vredni so stari ljudje berači. Že starost sama prinese toliko nadlog seboj, a če nima svojega doma, ne sorodnikov, nič, prav nič, kakor pot pred saboj in za saboj, to je žalostno! Najhujše pa je, če človek sam ne zakrivi, da mora prijeti beraško palico, aj to mora boleti in žgati dušo in srce! Škoda življenja!

GRISA:

SONET.

Moja ljubezen je večnost globoka,
 jiha, neznana, tako neizmerna,
 željna tako kot pesem večerna,
 kadar igra jo zaljubljena roka!

Ona je moč, ki grobove razdeva
 s silami drznimi sodnjega dneva.
 ona je moč, ki plodi in živi

Ona je solnce, ki gre od iztoka
 in sije žarke v srca neverna —
 in meče rože v lica prešerna,
 in v dušo čuvstva do neba visoka . . .

V njenem poljubu poganja cvetove
 večna skrivnost in odpira hramove
 večne lepote in večne moči

ZOFKA KVEDER JELOVŠEK:

VEČERNI SPREHODI.

Lepo je zdaj tu gori pri nas. Po bregovih se spreminjajo barve, vedno večji razgled se širi naokrog, listje odpadava in skozi gole suhe veje vidiš daleč doli čez mesto po veliki Savski dolini. Na nasprotnem hribcu se pokazujejo hišice vedno bolj iz grmovja in drevja, ki jih je po letu skrivalo skoro popolnoma. Po vrtovih stoji le še par dreves pokritih z listjem. Popoldne, kadar sije jesensko solnce, sveti se Sava, kakor srebrna nit v modri dalji, v dolinici pod nami zelene se travniki a njive med njimi so puste in rjave. Vrtovi so goli, samo tam na sosedovem vrtu stoji višnjevo drevo, pokrito z rdečim listjem, tam na nasprotni strani sta dva kostanja žolta, kakor zlato. Kadar pada solnce daleč za modrimi gorami v zaton, zatrepeta vse naokrog v čudoviti luči, lica ljudij so svetla in rožasta, žareči odsevi padajo od gorečih oblakov v zapadu doli na zemljo po hišah in cestah. Vedno bolj mehke postanejo barve, nežnejše, bledejše in ko so se odmaknili oblaki od gor, ostane na nebu le še široka rumena svetloba a daljni modri vrhovi hribov so obrobljeni z ozkim rdečim trakom še dolgo.

Takrat gremo z Vladošo na sprehod. Zdaj so kratki popoldnevi in dokler je dan je opravila vedno dovelj, v mraku pa je lepo zunaj. Samo par hiš in zunaj smo pred mestom. Na naši strani je bregovito in kolikor višje se gre po samotni beli cesti med brezštevlnimi vinogradi proti gozdu, tem lepši razgled je naokrog.

Samotne doline na desno in levo se odpirajo in zdi se ti, da si kje daleč na deželi v lepem, mirnem in samotnem kraju. Vladoša beži pred nama, midva z možem se pogovarjava, na nebu se užigajo prve zvezde. Oblaki črnijo, hitro ugaša svetloba, nebo se temni, vedno več zvezd se prižiga v neizmernih višavah, vedno svetlejšje so, zlatejšje. Mi gremo še vedno dalje po beli cesti v mrak. Vselej, kadar greva z možem tako za Vladošo po cesti, vselej se nama zgane nekaj v srcih in vselej začne eden ali drugi isti razgovor.

„Ali se ti ne zdi, da Vlada jako raste?“

„Gotovo, glej kako ji je ta oblekica kratka.“

„Naenkrat bo velika, kakor ti ali jaz“, pripomni eden ali drugi in zamisliva se v bodočnost.

In potem se spomni eden ali drugi na Vlado, kako je bila smešna in dražestna, ko se je učila hoditi od stola do stola.

„Kakšne debele rokice je imela in nosek smešen in srčkan.“

Dolgo molčiva. In potem pokliče eden ali drugi Vladošo.

Ona trga rože ob cesti. V temi in v pusti jeseni, ko navaden človek niti po dnevi ne najde rož, dobi jih Vladoša ob cesti, v kaki grapi, na kakšni pusti, posušeni tratini. Vselej prinese lep šop domov iz vsacega sprehoda. Kakšno suho vejico odtrga, par zelenih trav, kakšno skromno zapoznalo obcestno cvetlico in vendar je šop lep in ugleden.

Vsa udihana pride, roke so ji mokre in mrzle od večerne rose ali v pesti stiska svoje vejice.

„Kaj je?“ vpraša.

In jaz odgovorim ali pa moj mož: „Nič ni Vladoša, en poljub mi daj“.

Vladoša stopi na prste in da vsakemu poljub.

„Z nama pojdi“, pravim in potem gremo vsi trije dalje v hladni, temni in tihi večer.

Visoko na nebu se zaziblje zlata zvezda in zdrkne doli v temo nad gorami. Zlat sled se zablešči en trenotek na črnem nebu in ugasne.

„Zvezda se je utrgala“ pravi Vladoša.

„Utrnila se je“, pravim jaz. „Zvezde niso pribite, niti privezane. Velike so, kakor zemlja in še večje.“

In začela sem ji pripovedovati o veličini in neizmernosti tega čarobnega zvezdnatega sveta nad nami. Mislila sem, da temno sluti veličino tega tajnega, zagonetnega, neizmerne svetovja. Če sem obmolknila je rekla šepetajoč: „Še pripoveduj!“ in pripovedovala sem ji neumorno dalje. Še le čez dolgo časa me je prekinila z vprašanjem: „In so zvezde še večje, kakor jaz?!“

Zasmejala sva se z možem.

„Oh, ali si ti neumna!“ sem rekla a moj soprog je zagodrnjal: „In ti tudi, draga moja.“

Skoro sem bila razžaljena, potem pa sem se obrnila in stekla nazaj po poti: „Vlada lovi me, pozno je že, — domu!“

Doli pod nami malo v stran je ležalo mesto. Tema je bilo povsod le luči so se svetile, kakor bele pikice na črni tkanini. Nad glavnimi ulicami je stal v zraku blede, svetel odsev, daleč pred mestom ste se umikali dve rdeči očesi v temo, včasih so se užgale nad lokomotivo iskre, kakor vroč, goreč dih čudne, skrivnostne pošasti. Dolgo sve tekle z Vlado po cesti, smejale sve se in se dražile z glasnimi klici. Vstavile sve se pred samotno vilo in sve čakale na mojega soproga. Skozi okno se je videlo v prijazno sobo. Velika svetilka je gorela nad mizo, na kateri so stali krožniki pripravljene za večerjo. Ali nikogar ni bilo v sobi. Dolgo sve čakali, da bi kdo prišel v sobo.

„Lepo stanujejo“, je rekla Vladoša.

„Gotovo so mirni in srečni ljudje, glej kako je soba prijazna.“

Vrata so se odprla in v sobo sta stopila star gospod in belolasa gospa. Gospa je vodila za roko lepo mlado gospodično. Starca sta posadila gospodično med se. Gospa ji je pogladila lase, gospod ji je potrkal na ramo; oba sta se ji smehljala prijazno in dobrotljivo. Stara služkinja je prinesla večerjo in oba starca sta stregla gospodični, kakor da je majhno dete ali kakor da je bolna. Ali gospodična ni bila videti bolna, njeni lici ste bili cvetoči, cela njena prikazen je bila, kakor cvet mladosti, lepote in zdravja. Morala sem pomagati Vladoši na plot, da bi bolj videla to prelepo gospodično.

„Jaz bi ji dala vse moje rože“, je rekla Vladoša.

„Jezili bi se, ko bi vedeli, da jih tako opazujemo“, sem se spomnila jaz in sem hotela vzeti Vladošo doli s plotu ter odstopiti.

„Nič se ne bi jezili, saj jih ne gledave grdo“, je odgovorila Vladoša in se je še bolj trdno držala za plot.

Takrat je prišel moj mož za nama. „Nikar ne gledajti notri,“ je dejal. „Neugodno bi jim bilo, če bi vaji opazili.“

In snel je Vladošo doli s plotu.

„Tako so nam všeč vsi trije in ta gospodična je prekrasna. Ali jih poznaš?“ sem vprašala.

„Po pripovedovanju vem kdo so“, je rekel moj soprog. „Stari gospod in gospa sta zelo nesrečna. Štiri otroke sta imela, tri sine in to hčer. In vsem se je zmešala pamet, tako okrog osemnajstega, dvajsetega leta. Dobro so se učili vsi, pridni so bili a kar naenkrat je začel najstarejši pobešati glavo, vse bolj zamišljen je bil, tih, ogibal se je tovarišev in ljudij. Potem so zdravniki prepovedali, naj ne hodi v šolo. Poslali so ga daleč v neko zdravilišče ali bolezen je napredovala še bolj namesto, da bi se poboljšala. Prišel je domov še bolj plašen in žalosten. In nekega dne so ga našli pod vlakom, vsega strtega in pomandranega. Enako je začelo pri drugem bratu in pri tretjem. Samo, da so stariši še bolj pazili na oba, da jih niso pustili niti koraka samih. Hčerko, ki je bila takrat stara osem let so poslali k neki bogati daljni sorodnici v Dalmacijo, da bi odrasla tam. Srednji sin je umrl doma v materinem naročju, kake dve leti pozneje

a tretji je utonil pri kopanju. Pravili so da po svoji volji. Hčerka je bila zdrava do šestnajste ga leta, vesela je bila in prikupljiva. A potem je prišlo tudi na njo. Hodili so starši ž njo po svetu k slavnim učenjakom, popotovali so ž njo po Italiji in v Egipt so šli, da bi se razvedrila ali pamet ji je ugašala, kakor svetilka, kadar ji primanjkuje olja. Vedno je zamišljena v ene misli bog ve kakšne; gospod in gospa se bojita za njo, strežeta ji, varujeta jo a vendar, o gospej pripovedujejo, da prejoka cele noči, boji se za kčer, da ne bi umrla nenadoma a boji se tudi, da ne bi preživela staršev in ne bi sama ostala na svetu, odvisna od tujih ljudi. V družini je bila bolezen in prišlo je na otroke. Tako živijo zdaj vsi trije v tej vili pred mestom.“

Vedno bolj smo se bližali mestu. Prva svetilka je stala na ovinku in doli pod nami so se svetile križem kražem dolge vrste razsvetljenih ulic.

Mislila sem na samotno vilo, na prijazno sobo, na starega gospoda, na sivolaso gospo in na lepo, cvetočo, mlado gospodično in čudno me je zazebló v srcu.

Poklicala sem Vladoše k sebi in čvrsto sem jo držala za roko. Nikdar se ne bojim, da bi mi zbolela in umrla ali ta večer me je prevzel čuden, pritajen strah.

Stopila sem v neko prodajalnico, da kupim neko malenkost za večerjo. Ko pridem ven, je stal moj mož sam pred vrati.

„Poslal sem jo naprej domov z naročilom naj prižge služkinja svetilko v sobi. Moram ti povedati, kaj sva se pogovarjala med tem, ko si ti kupovala. Vladoša mi je pravila nekaj o nekakih igračah, ki jih je videla pri svoji prijateljici, o neki punčki z zlatimi čevljevki in o takih stvareh. Nisem niti poslušal kaj je pripovedovala, samo tako iz dolgega časa sem rekel: „E saj ni res, kaj boš pripovedovala.“

Ona pa se je potrkala po prsih: „Prav po svoji duši ti povem, da je res.“

„Kaj boš tako govorila“, sem dejal, premajhna si, pa niti ne veš, kaj je to duša.“

„O vem, kaj bi ne vedela.“

„No, povej.“

„To je tako,“ pravi Vladoša, kadar je človek dober in pameten ima dušo, drugače pa ne.

„Kako si to misliš?“ jo vprašam začudeno.

„Na primer,“ — Vladoša pravi pri vsaki priložnosti „na primer“ — če sem poredna če ne ubogam in če kaj naredim, pa mi pravi mama: Vidiš kakšna si, niti srca nimaš, niti duše.“

Nekaj toplega prisrčnega me je spreletelo. Tiho sem se nasmejala in moje srce je bilo zopet veselo. Na nočnem nebu so stale zvezde in naša okna so se posvetila iz teme.

„Vladoša je že doma“, sem rekla in pohitela sva proti naši hiši.

SANDOR GJALSKI:

BUKVE.

Ni bil velik ali bujen in prekrasen ta bukov gozdiček. Čuval ga je logar Janko, dober, miroljuben in pošten stavec. In ljubil je gozdič bolj, kakor svoje dete. Niti eden vinogradar ne more marljivejše in skrbnejše skrbeti za svojo lozo in trsje, kakor se je trudil logar Janko za svoje bukve. Pazil je na nje, kakor volkulja na svoje mlade in gorje onemu, ki bi se bil upal narediti v gozdičku kakšno škodo. Čistil je vsako škodljivo trnje in vsiljivo grmičevje; da še več, celo od drugod je nosil listje, samo, da je bilo bukvam bolj gorko, da so bile bolj v zavetju.

No bukve — prave bukve — kolikor boljši je kdo ž njimi, tem gorše so bile one ž njim. Janka kar živega niso mogle trpeti. Zdaj jim je bil preblag, drugič preslab; nekaj časa jim je bil siten in neznosen, potem zopet prestar — z eno besedo vedno so mu imele kaj prigovarjati. In kadar je veter zapihal in jim omogočil, da so se oglasile — bukve so, kakor je znano, same po sebi neme — so vselej porabile priliko in so kričale in psovale logarja. Najhujša je bila neka mlada bukva. Cel dan se je kregala na logarja. Nobenega grdega priimka ni bilo, ki ga ne bi bila sesula nanj in ni bilo greha, kterega mu ne bi podtikala. Jezilo jo je celo, da je logar gozdič ogradel in branil tatovom notri. Trdila je, da on zato tako dela, ker hoče bukvam škoditi. A bukve so bukve in so verjele mladi bukvi. Kmalu se je ves gozdič spuntal.

„Ni drugače, ubiti ga moramo!“ je kričala enkrat ob silnem viharju bukva iz vseh vej.

„Kako naj se to zgodi? Ali si ob pamet? On se giblje, beži, kakor vsa golazen, a me — me stojimo vedno na istem mestu, kakor vse veliko, kar je vstarel Bog. Kako ga boš ubila?“ — je rekla neka stara bukva.

„To je lahka stvar. Kdor ima pamet, temu je vse mogoče. Počakajmo še do zime, do snega — vsaka od nas ima kakšno slabo, posušeno vejo — pa ko nas bo previjal zimski veter, ko bomo pokrite s snegom, takrat prelomi tako suho vejo, ko pojde logar mimo — in ubit bo.“

„Tako je, tako je!“ so kričale bukve. Samo je bilo težko odločiti, ktera naj ta čin izvrši. Vsaka se je branila. Ali končno

so se vendar uverile, da ni nobene nevarnosti za tisto, ki bi vzela stvar na se in tako se je vendar ena oglasila, ki je bila dozdej vedno tiha in skromna, da bo ona logarja po glavi. Tako je bilo torej odločeno. In njihovo godrnjanje, preteče pokanje vej, je strašno odmevalo čez plan. Logar pa je preklinjal veter, ki mu trga in niči njegove ljube bukve.

Nekega zimskega dne, ko je zapadel debel sneg in se je dvignila strašna burja, tekel je logar v gozd, da vidi svoje bukve in jih brani pred tatovi, ki ob takem vnemenu najrajše zahajajo v gozd. Takrat pa so storile bukve, kakor so se zmenile. Bukva, pod katero je stopil logar, da se obvarje od hudega meteža, potrese se jako, da ji je počila najdebelejša veja in se zrušila doli — ravno na glavo ubozega logarja.

Bukve so slavile veliko slavje. Saj so se rešile sovražnega logarja. Ali prišel je drugi! Ta je gospodaril ravno nasprotno, kakor stari. Skoro vsako bukev je oklestil, prodajal travo in listje v gozdičku — in tudi marsiktero skrito bukvico je dal posekati in odpeljati. Čez leto dni je izgledal gozdiček, kakor plešasta glava. Ali bukve — so bile zopet le bukve in nič drugega, kakor bukve. Nič se niso zdaj pritoževale in puntale. Velikanski, skoro smrtni strah jim je zlezal v les. Veter je lahko tresel, kolikor je hotel, nobena se ni oglasila. Molčale so, neprestano so molčale, čeravno so zdaj oropane od trave in listja trpele skoro glad. Samo korenine so globoko iz zemlje izsesale še nekaj hrane. Vsak čas je zazvonil v gozdiču oster in rezek glas sekire in zato se je vsaka bala, da ne bi prišla še ona na vrsto.

Še le spomladi, ko so nežni vetriči zapihali po zraku in se lovili med zelenim brstjem se je oglasila neka bukvica.

„Včeraj je rekel logar nekaj enemu kmetu, ko mu je prodajal mene. Rekel je, da gospodarji nekaj sumnjajo, da krade iz gozdiča in da nas seka skrivaj.“

„Pst — pst!“ so zašumele vse bukve po vrsti.

„No, no, saj vem. Ali tu se gre za mojo glavo. Moramo ga s čim pridobiti. Potem se bo gotovo tudi mene usmilil. Kaj ko bi ga imenovala za častno bukev?“

„Hm — ni slaba!“ so odobrile vse bukve. „Samo, kako bi za obvestile, da smo ga imenovala?“

„Bo že kako! Se bom že domislila.“

„Dobro. Samo prej ko bo, boljše bo,“ so zašumele druge bukve.

Ali imele so nesrečo. Logar je zvedel, da bo prišla komisija od glavarstva. Videl je, da se škoda, ki jo je napravil, ne da skriti. Nanesel je zato listja, slame, trnja in mahovja in prvo noč, ko je pihal veter, je zažgal gozdič na desetih straneh, naredil je pogorišča na bližnjem pašniku, da bi izgledalo, kakor da so pastirji na paši po nesreči zažgali. In dobro se je spomnil. Spomladi gori gozd, kakor slama. — Uboge bukve so se vžgale, kakor baklje. Vse so poginile, kakor miši v goreči staji. Od vseh

je ostala samo ena in še ta je bila na pol sežgana. Od velikega straha izgubila je še tisto malo pameti, kar ji je dobri Bog dal. Samo včasih se je malo zavedala. Bila je to tista mlada bukva, ki je svoj čas najbolj kličala na starega logarja.

Zajokala je, ko je prišla za par hipov zopet malo k sebi in zamrmljala je: „Oh, moj Bog, ali smo me bukve čudne! Imele smo Janka, ki nas je ljubil; pravičnik je bil in srce je imel od zlata. In me ga nismo imele rade, da, me neumne bukve smo ga ubile. A onemu lopovu smo bile pokorne, nismo se upale niti oglasiti — izvoliti smo ga hotele za častnega člana našega zastopstva — a on nas je na konec ugonobil z ognjem. Čudne smo, čudne, me bukve! Bog ve, če ima še drugih takih nespametnih stvarij na svetu? Težko, težko . . .

Ta hip je šel mimo neki človek in bukva se je vprašala radovedno, če so ljudje tudi taki, kakor bukve . . .

KRISTINA:

VSE NAJINE SVETLE ZVEZDE . . .

Vse najine svetle zvezde
zagrnil je ocean
in v besnih valovih zatonil
ugasnil je najin dan . . .

Otožne vstajajo misli
sred bolnega mi srca,
da nikdar več, nikdar na svetu
ne bova se našla midva.

A. P. RUŠIČ:

NEVIJSTA.

Mirna je ležala vas ob vznožju gora. Ozka in lepa dolina se je vila ob nji proti jugu. Po sredini dolinice je gnala svoje vesele valčke Sava, vsa nova in še komaj porojena. Zibala se je v nemirnem večernem vetru visoka trava, a na obeh straneh doline je šumel gozd, gost, prikrit in tako temen.

„Tako! Dovelj za danes in Bog blagoslovi!“ je vskliknila okrogolična, postarna ženska, ki je čepela med gredami in plela. Ozrla se je za možem, ki je sklonjen stal ob koncu njive in štrmel v zemljo.

Zagugala se je na kolenih ženska, da je zaplalo v vetru njeno široko, svetlo pisano krilo v globokih, plastičnih gubah

in je počasi vstala. Popravila si je rdečo ruto na glavi, ki je bila potegnjena globoko čez čelo in zakričala glasno nad možem:

„Janez, domov pojdiva!“

Njen mož se je počasi okrenil in svetlo pogledal. V cerkvi še ni zvonilo Ave Marijo. In do zvonjenja se ostane na polju, da se pomoli k Bogu in se ga poprosi za prijazno vreme.

Počasi je stopal ob robu in gledal po njivi. Tupatam je stopil v stran, pobral kamen na njivi in ga zalučal na cesto.

„Čemu hitiš, saj še ni zvonilo?“ je dejal ženi.

„Morda pa ne bo. Zašlo je že solnce in mrak je legel na dolino.“

Oba sta se ozrla po dolini. Nekateri najvišji vrhovi gora so se še blesteli od zadnjih žarkih poslavlajočega se solnca. Zavijala se je dolinica v temó, zapihal je močan jug in močnejše so zašumeli gozdovi po obeh straneh. Zibala se je visoka trava in globoko se je priklanjalo visoko, šibko žito. Počasi so lezli beli, raztrgani oblaki čez gorovje ter se tiho, oprezno spuščali v dolino.

Tisti čas je gledal skozi line starega vaškega zvonika mlad fant z resnimi očmi po lepi dolini, kjer se je zibalo šibko žito in je rasla tako visoka trava. Videl je tiste bele, raztrgane oblake, ki so se tiho, brez šuma spuščali v dolino, se zbirali nad vasjo in zamislil se je. Dolgo so strmele oči v nebo. Kakšno je življenje pač tam zadaj, tam daleč, kjer se še sedaj sveti nebo. In domača dolina je že vsa v mraku.

Oblački so se množili, ni jih bilo konca. Prihajali so neprestano, postajali temni, naposled črni. In fantu je vstrepetalo srce. Pozabil je na zvonjenje, zakaj temna bo danes noč. Domislil se je fant lepe Ivanke, ki se more govoriti z njo samo v temnih nočeh, brez pričevanja zvezd in brez nadležne mesečine. Zelo se boje za njo in ne vidijo radi blizo nje fantovske tovarišije.

Fant je zaukal na zvoniku; kajti že so se spuščali oblaki globoko doli, prepregali so neprestano in drzno vso dolino.

Potem je zazvonilo in tanek glas starega bronja je butal ob začrnelo nebo.

Mož na njivi se je odkril in molil na glas. Za njim je ponavljala žena pobožne besede, iskreno in zelo glasno. Gledala sta v nebo, ki je grozilo z nevihto, molila in vzdihovala sta, proseča z vso dušo blagoslova in srečo.

Zmračilo se je.

Znova je zapihal jug, gibalo se je drevje in razburjeno je valovilo sedaj polje. Klonilo je klasje in je trepetalo v bojazni. Trepetala je tudi dolga rdeča ruta na glavi kmetice, ki je stopala za možem proti domu med visoko travo.

Še so brneli trepetajoči bronasti glasovi v zvonikovih linah, ko se je vsedel fant na nizki zid pokopališča poleg cerkve. Veselo je bilo njegovo srce, zakaj po njem je plakala ljubezen. Kako zelo je ljubil Ivanko, ki ni bila niti posebno lepa, niti dobra. Toda nekaj je bilo na nji in v nji, česar druge ženske

niso imele, dostikrat že se je trudil spraviti ta „nekaj“ v gotovo obliko, zapopadljiv pojem. A ni mogel, zakaj on ni mogel razumeti vsega kar je samo čutil in kar ni bilo vidno. To neizpoznanje pa je le še povečevalo njegovo ljubav, nenasitno hrepenenje po njej, ki ni bila niti posebna lepa, niti dobra.

Sedaj je rastlo to njegovo hrepenenje, ko se je mračilo in bi jo imel zopet videti. Izlila se je njegovo ljubezen v razposajeno pesem, ki jo je zapel v noč.

„Peljal sem jo okol' hiše“ . . .

Zaprli je oči in vrat se mu je podaljšal ter izkočil. Bolestno so se smejale njegove ustnice.

„Prašal sem jo kak' se piše.“

Glas je visoko dvigal in naposled utonil v nižini.

„Ona je d'jala, se j'smejala,
da bi rada moja bila.“

„Kaj mu je danes?“ je dejal mož ženi na potu.

„Nerazumem, kakšni so ti ljudje. Nevihta grozi, a on poje . . .“ je odgovorila žena; potegnila si je ruto z glave ko je postalo zelo soparno. Že so po redkoma padole prve kaplje, debele kakor orhi.

Komaj razločna svetloba je še vegetirala v dolini. V dalji je zagrmelo, votel glas je butal ob skalovje gora, razbijal se in onemogel zopet vračal.

Na pragu je stala Ivanka v belem predpasnikû in gledala po vasi. Spoštljivo je pozdravila očeta in mater.

V hiši so zopet molili vsi skupaj pred materjo božjo. In zaunaj je začela nevihta. Tulil je veter, vsula se je med dežjem toča; grmelo in bliskalo je neprestano.

Premočen do kože se je plazil čez čas fant k hiši. Oprezen je bil in stopal je torej počasi. Ko pa je zavil za hišo, je nenedoma zapazil pod njenim oknom nekoga tiho čebljati. Vspenjal se je po prstih višje in ko se je zabliskalo so se videle njene bele rokce ovite okolu vratu njegovega dobrega prijatelja Ceneta.

Tedaj je zbolelo zaljubljenega fanta globoko v srcu. Skočil je tja in zakričal besno:

„O ti zavržena! Kaj si storil Cene, čemu si me ogoljufal tako nizko?“

Okno se je naglo zaprlo in zaškripal je Cene hudobno z zobmi. Dvignil je svojo debelo in močno roko in udaril je zaljubljenega, varanega fanta naravnost v obraz. Polila ga je kri in nezavesten je padel v travo. Cene je skočil nanj, davil ga neusmiljeno in brez srca, tolkel ga je s čevlji po glavi in po obrazu. Obležal je veseli fant v jarku, z obrazom na zemlji . . .

Neprestano je grmelo in se bliskalo. Voda je drla z gora v dolino. Delali so si potočki sami struge po vasi in med hišami. Strašno je grmel hudournik. Nikjer ni bilo ne luči, ne življenja.

Zjutraj je ležalo, kakor s kopiti raztepeno žito trudno na tleh. Tupatam je ležala po gredah in jarkih toča še kupoma. Za hišo, pod oknem Ivanke, ki ni bila niti posebno lepa, niti dobra, je bila trava hudo povaljana in okrvavljen je bil bližnji kamen — mejnik.

In nihče in vedel za dramo, ki se je odigrala to nemirno noč med dvema mladima bitjema. Mirna je ležala zopet vas ob vznožju gora, zakaj obilno je zopet vrnilo solnce kar je vzela nevihta.

Pohabljen pa je ostal nekdanji zaljubljeni fant in za njegovo bolno srce ni imelo solnce ničesar.

B. R.

NEKAJ O OSEBNIH DAVKIH.

Med osebne davke spadata med drugimi tudi občna pridobnina (ljudstvo pravi temu davku „patent“) in osebna dohodnina. — Te vrsti davkov predpisujeta se na podlagi postave z dne 25. vinotoka 1896, št. 220 drž. zakonika od 1. januarja 1898 leta naprej. V naslednem se hočemo natančneje seznaniti s to vrsto davkov, katera zadeva večino državljanov v Avstriji.

Začnimo toraj z občno pridobnino. Kdor izvršuje kako obrt z namenom, da bode imel kak dobiček ali da si bode v gmotnem oziru kaj pridobil podvržen je občni pridobnini. Občno pridobnino plačujejo toraj obrtniki (trgovci, mesarji, gostilničarji), rokodelci (krojači, kovači, čevljarji i. t. d.) pa tudi zdravniki, notarji, odvetniki, babice i. t. d. Kakor so v vsaki postavi izjeme in prostosti, tako so tudi v zgoraj navedeni, od katerih pa hočemo le one navesti, katere se največkrat ponavljajo. Med te spadajo postranska opravila sploh, katerih letni čisti donos ne presega zneska 100 K; nadalje postranska opravila, katera se izvršujejo po kmetih ob gotovih časih (v jeseni), kakor prodaja sadja in poljskih pridelkov iz lastnega zemljišča; prodaja peska, ilovice i. t. d. Obrtniki, kateri vsled starosti ali kake telesne napake izvršujejo obrt, da si deloma prislužijo toliko, koliko potrebujejo za preživež. Med prostosti spada tudi lov in ribarjenje na lastnem zemljišču, oziroma v lastnih vodah. Oni rokodelci, kateri izvršujejo obrt po naročilu in na račun podjetnika, niso dolžni plačevati občne pridobnine.

Kakor vže znano, treba je za vsako obrt imeti obrtni list, oziroma koncesijo, pristojnega c. kr. okrajnega glavarstva. Kdor hoče toraj kako obrt izvrševati, mora najprvo prositi pri obrtni oblasti (okrajnem glavarstvu) za dotično dovoljenje, ob enem pa, oziroma najkasneje s pričetkom obrta, tudi to naznaniti davčni oblasti, katera davek odmeri. Kdor to opusti in izvršuje obrt, ne da bi to naznanil bodisi obrtni, bodisi davčni oblasti,

zapade kazni po obrtnem redu in tudi po goraj omenjenem zakonu o osebnih davkih (V. poglavje).

Naznanilo pri davčni oblasti nadomestuje „izjava za odmero občne pridobnine“, (tiskovina se dobi pri vsaki davčni oblasti brezplačno), katero je v vseh točkah natančno izpolniti. Pri novih obrtnih navesti je na prvi strani, katerega dne, meseca in leta se je začela obrt izvrševati.

Za pričete obrte navesti so razmere tako, kakor jih je previdoma in po povprečnem stanju pričakovati; osobito je paziti na točke 6, 8, 14, 15 in 22 tiskovine, katere so za odmero pridobnine (davka) najvažnejše. Kaj je treba pod točko 22 navesti, razvidno je iz vprašanj na zadnjih dveh straneh tiskovine.

Ker se občna pridobnina za dve leti skupaj odmerja, podati je vsako drugo leto novo izjavo. Doba teh dveh let, za katere se občna pridobnina odmeri, imenuje se priredbena doba.

V izjavi, katera se ima vsako drugo leto podati, navesti so razmere, kakor so bile v času od 1. julija do 30. junija onega leta, ki je pred priredbeno dobo. — Pridobnino od tega odmeri pridobninska komisija. — Za čas pa od pričetka obrta (od 1. onega mesca v katerem se je obrt pričela) do konca tekoče priredbene dobe predpiše za novo pričete obrte občno pridobnino davčna oblast po istih načelih kakor pridobninska komisija. Toraj odmerja pridobninska komisija občno pridobnino za že obstoječe obrte.

Kdor ne vloži izjave v določenem roku, pozove ga davčna oblast še enkrat, da vloži napoved v teku 8 dnij s pripombo, da se bode davek odmeril uradnim potom, ako se temu pozivu ne bode odzval.

Vloženo izjavo preskuša predsednik pridobninske komisije, ter vrši potrebne poizvedbe.

Ako se izjava ne strinja z uradnimi poizvedbami se razloček davčnemu zavezancu naznani (pomisleki o resničnosti izjave) na katere ima v teku osmih dnij odgovoriti. Tako pripravljene izjave in poizvedbe predloži predsednik pridobninski komisiji v presojo.

Vsi občni pridobnini zavezani uvrste se pred priredbeno dobo v štiri razrede, in sicer spadajo:

v prvi razred oni, kateri so v minuli priredbeni dobi plačali več kot 2000 K občne pridobnine;

v drugi razred oni, kateri več kot 300 K in manj kot 2000 K;

v tretji razred oni, kateri več kot 60 in manj kot 300 K, ter:

v četrti razred oni, kateri so plačali manj kot 60 K občne pridobnine.

Za zavezance I. in II. razreda odmerja občno pridobnino komisija na sedežu trgovske in obrtne zbornice, za one III. in IV. razreda pa komisija na sedežu davčne oblasti, (okr. glavarstva).

Komisija ima nalogo na podlagi posebnih znakov in uradnih poizvedb, ter izvajanj davčnih zavezancev presoditi donosnost

obrta in določiti isti davčni postavek, kateri po njenem mnenju najbolj ustreza srednji donosnosti obrta. v razmerju o srednjo donosnostjo enakih obrtov drugih davčnih zavezancev *istega* razreda (davčne družbe).

Davčni postavek pa še ni oni znesek, katerega ima plačati davčni zavezanec. — Ta davčni postavek se iz naslednjega vzroka poviša ali zniža na gotovi znesek, katerega je plačati kot občno pridobnino.

Vsi davčni zavezanci istega razreda imajo plačati določeni znesek (kontingent) na občni pridobnini. Ako toraj vsota vseh po komisiji določenih postavkov znaša več kot oni znesek, kateri se mora plačati (kontingent), se od po komisiji odmerjenih postavkov toliko odstotkov odbije, da se dobi zahtevano vsoto; v nasprotnem slučaju se toliko odstotkov pribije; — to je tako zvani porazdelbeni pri- ali odbitek.

Koliko ima davčni zavezanec od svojega obrta plačati to se mu naznani s plačilnim nalogom iz katerega je razviden davčni postavek, porazdelbeni pri- ali odbitek, *davčni znesek* in doklade odpadajoče na ta davčni znesek. Proti temu plačilnemu nalogu se lahko davčni zavezanec pritoži v teku 30. dnij, računši od dneva, ko je plačilni nalog prejel.

Pritožbo vložiti je pri davčni oblasti (okr. glavarstvu) katera je označena v plačilnem nalogu.

O pritožbi razsoja pristojna komisija, katera naznani svoj sklep davčnemu zavezancu po davčni oblasti. Pri tem je pa pripomniti, da se mora občna pridobnina plačevati ne glede na vložen priziv, kakor je s plačilnim nalogom predpisano.

Ako prizivna komisija davek zniža, se preplačana občna pridobnina pri prihodnjih plačilnih obrokih vpošteva.

Občna pridobnina se načeloma predpiše v tisti občini v kateri se obrt izvršuje.

Ako se razteza obrt na več občin se davek predpiše v občini v kateri se nahaja obrtovališče, oziroma kjer stanuje davčni zavezanec.

Kot preselitev se smatra premestitev obrta iz jedne davčne občine v drugo. Preselitev povzroči, da se davek v občini kjer se je do sedaj obrt izvrševala, izbriše, in v občini kjer se obrt na novo izvršuje predpiše. Premestitev obrta iz jedne hiše v drugo v isti davčni občini ne spremeni predpisa davka.

Davek se izbriše s četrletjem, katero sledi preselitvi. V občini pa, kamor se je obrt premestila, se davek predpiše s prvim onega meseca, v katerem se je začela obrt izvrševati (kakor na novo pričeta obrt). Le v tem slučaju se občna pridobnina predpredpiše s četrletjem od katerega se je prejšnje obrtovališče izbrisalo, ako 1. davčni zavezanec dokaže, da je svojo obrt vstavil najkasneje s tistim dnevom, s katerim je otvoril novo obrtovališče in 2. ako prinese davčni oblasti potrdilo, (katero

dobi pri davčnem uradu koleka prosto) da je pridobnino za prejšnje obrtovališče plačal do konca četrletja, v katerem se je obrt premestila.

Drugače je pri prevzetbi obrta. Načelo je, da se jedna in ista obrt dvakrat ne sme obdačiti. Istemu, kateri obrt odda se občna pridobnina z oddajo obrta prihodnjim četrletjem odpiše in onemu, kateri je obrt prevzel, od tega časa predpiše.

Ako se obrt popolnoma opusti in se odpove pravici s tem, da položi obrtni list oziroma koncesijo nazaj, ter se prosi za izbris davka, se isti izbriše, s četrletjem katero sledi opustitvi obrta, ako se je prošnja za izbris davka pri davčni oblasti v teku štirih tednov po opustitvi in odglasitvi obrta pri obrtni oblasti vložila. Nasprotno pa se davek izbriše šele z onim četrletjem, katero sledi imenovanemu naznanilu pri davčni oblasti.

Uradnim potom se občna pridobnina izbriše le v slučaju, da je davčni zavezanec umrl ali pa ako se je obrt opustila in je davčni zavezanec odšel neznan kam in se več kot jedno leto ne ve za njegovo bivališče.

Občna pridobnina se odpiše na (koleka prosto) prošnjo davčnega zavezanca, ako je v obratu nastal bistveni motež, vsled katerega se obrt ni mogla izvrševati v istem obsegu kot preje. Takí moteži so po postavi: (nalegljiva) bolezen, (v gostilni) požar, povodenj (katera je n. p. razdrila jez, da se žagarska ali mlinska obrt ni mogla izvrševati).

Ako se z obrtom le začasno preneha in davčni zavezanec želi še nadalje obdržati pravico (obrotni list ali koncesijo) se na prošnjo občna pridobnina zniža na najnižji, davčni postavok to je na znesek 3 kron. Ta znesek se imenuje brezobratna kvota.

Ako se taka obrt začne zopet izvrševati, se mora to pri davčni oblasti naznaniti.

SMEŠNICE.

Vedno praktična. Snubec: „Draga Berta, da bi vas mogel imenovati svojo ženo, rad dam vse: svojo dobro službo, premoženje — —“
Berta: „A kaj bi potem zame ostalo?“

Ljubezniv nasvet. Oče: „Cvetko, danes imate skušnjo, ne?“ —
Cvetko: „Da, danes od osme do desete ure; toda nikar ne pridi, ti se boš samo blamiral.“

Dober računar. Učitelj: „Francek, tvoj oče si sposodi K 1000.— s zagotovilom, da poplača dolg v letnih rokih po K 200.—. Koliko je še po treh letih dolžan?“ — Francek: „Vse, kajti jaz svojega očeta dobro poznam.“

Nepreplačljiv zaklad. Prvi berač: „Jaz imam v žepu tako dragocenost, kakeršne si ne more najbogatejši milijonar z vsemi svojimi milijoni preskrbeti.“ — Drugi berač: „Ne govori no take budalosti! Kaj si pa ne more en milijonar kupiti, kar ti lahko dobiš?“ — Prvi berač: „Ubožno spričevalo.“

Skopuh leži na smrtni postelji. Poklicani zdravnik izjavi, da ima živeti kvečjemu še štiriindvajset ur. „To je vendar grozno!“ zakliče umirajoči, „in jaz sem stanovanje z celo četrletje naprej plačal.“

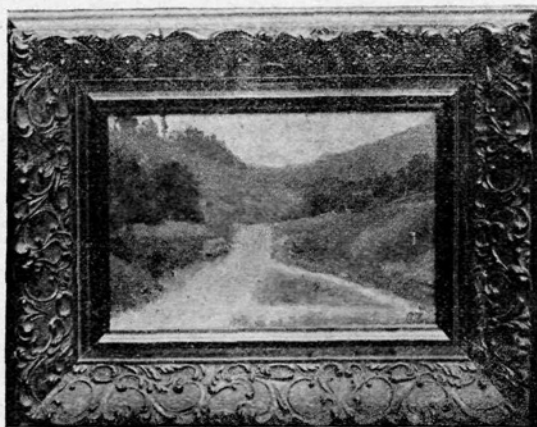
UGANKE.

Razpisujemo danes

dvanajsti natečaj ugank

ter si želimo najštevilnejše udeležbe. Pogoji so ti: Rešitve naj se določijo najkasneje do 15. novembra. Naslov: „DOMAČI PRIJATELJ“ V PRAGI VIII. Pravico do izžrebanja imajo samo odjemalci Vydrovih proizvodov in člani njihovih družin.

Število rešenih ugank ne odločuje, ena zadostuje.

Cene 50:

1. P. Žmitek: *Pri Vrčiskem grabnu* (barvana slika v okvirju).
2. Oton Zupančič: *Čez plan.*
3. *Pogled na Sv. Mateja* (barvana slika).
4. *Servis za jajca.*
5. Vojánov Rudolf Maister: *Poezije.*
6. *Skrinjica za rokavice.*
- 7.—8. *Posode za kavo.*

○ ○ ○

Dobitki ednajstega natečaja

so bili izžrebani sledečim rešilcem:

1. *Holandska deklica z vijolicami. Gabrijela pl. Garzaroli*, Postojna.
2. Vekoslav Spindler: *Zapihal je jug. Stanislav Fugina*, sin trg., Sv. Peter.
3. *Pogleđ na Dalmacijo. Anton Bozja*, organist, Ljubljana.
4. *Šivalna skrinjica. Marija Razinger*, gospodinja, Dobrava.
5. Janko Kersnik: *Zbrani spisi. Marija Predanič*, hči mizarja, Brežice.
6. *Okrašena podoba. Franciška Resnik*, posestnica, Trnovlje.
- 7.—8. *Posode za kavo. Marija Oblak*, Dobračevo. *Fran Mesesnel*, strojev. drž. žel., Ljubljana

○ ○ ○

Rešitve ugank v 11. številu.

105. Kopriva. 106. Ljubi krasno svojo domovino nad vse. 107. Maj, Ana, raj, ara, kaj, ama, jad. 108. Z naroda za narod! 109. Maj, zmaj. 110. Kjer ni tožnika, ni sodnika. 111. Markoni, makaroni. 112. Gospod je kupil 80 nikeljnastih, 19 zlatih in 1 srebrn gumb. 113. Ne jočem! usoda res kruta — prežalostne vstvarja mi dni — a žepna umazana ruta — mi brani si brisati oči. 104. Sem videl, da svoj čoln po sapi sreče komur sovražno je, zastonj obrača. Sem videl, da ves čisto dobro djanje svet zaničvati se je zagovoril.

Listnica uredništva.

Naročila, reklamacije, pritožbe, rešitve ugank itd. naj se pošiljajo naravnost na Vydrovo tovarno hranil v Pragi VIII., rokopisi pa na Zofko Kveder-Jelovšek, Zagreb, Pantovčak št. 5.

Pivški. Vaše pesmice še niso za javnost. Pismeno na utegnem odgovorjati. **Milostljiva.** Take prijazne šolske naloge kljub vsi ljubeznjivosti ne morem tiskati. **Prenimir.** Vaše pesmice so za nič. Sicer pa jaz nisem „Ernestina“ Jelovšek. To je Prešernova hči, jaz pa še nisem tako stara. **Miran Miranov.** Vaša črtica je prešibka. **Bistričan.** Vaša ljubezen pa res ni kar tako. Pojete:

Ljubil bi star' še
brate, sestre.
Ljubim pa rajše —
kaj? — se že ve.

Žalibog dalnje kitice niso tako originalne. **Orakelj.** „Jesenskih misli“ in „gazelico“ ne bom natisnila. Niso posebno uspele.

Dober začetek.

Tone: O, prijatelj, ti si postal tudi lovec? Kaj si pa vstrelil?

Tine: Trideset kron! Namesto v zajca vstrelil sem nekemu gonjiču v tisti del človeškega telesa, na katerem navadni ljudje sede.

VSEBINA: KSENIJ VERIN: Brez solz v očeh! IVAN LAH: Amoš in Zeld. MIJO MLADJENOVIC: Ti prihajaš. MARA IVANOVNA TAVČAR: Berači. GRIŠA: Sonet. ZOFKA KVEDER-JELOVŠEK: Večerni sprehodi. SANDOR GJALSKI: Bukve. KRISTINA: Vse najine svetle zvezde... A. P. RUŠIČ: Nevihta. B. R.: Nekaj o osebnih davkih. Smešnice. Uganke.

Vydrova továrna hranil v Pragi VIII.

izdeluje in priporoča:

Vydrovo žitno kavo,

znano vsem čitateljem našega „Domačega Prijatelja“ 5 kg za K 4.50 s poštino vred!

Vydrovi juhni prídátek,

najboljši prídátek k gotovi juhi, $\frac{1}{2}$ kavine žlice napravi vsaki juhi dober mesen okus, vsled tega so naši prídátci priporočljivi posebno za vodno juho. Vsaka naše gospodinja bi jo morala poskusiti. Steklenica $\frac{1}{2}$ kg K 3.50.

Vydrove juhne konzerve.

Zá takojšno prípravu gobove, grahove, rezančeve, lečne in riževe juhe zadostuje, ako daste eno žlico teh konzerv v ročo vodo. $\frac{1}{2}$ kg posamezne vrste K 1.50, 1 kg vseh skupaj K 3.—.

Vydrovi „Buhtin“

je prídátek za kolače, pravilno sestavljena zmes, ki olajša gospodnji prípravu najizvrstnejšega pečiva. 5 zavitkov 50 vinarjev.

Vydrovi šumeči limonadni bonboni

„Ambo“

1 škatlja s 50 kosi K 2.—
s sídrom 1 „ s 50 „ „ 2.—

Zajamčeno, da sta obe vrsti glede kakovosti izdelani natančno po zakonu o živilih.

Blagovolite porabiti pri naročanju!

Vydrova továrna hranil

Praga VIII.

(C. k. poštni urad, Praga 22.)

3 v znamka,
če na drugi
stráni razven na-
ročila ni pripí-
sane nikake pri-
pombe,
sicer pa 5 vin.

NA SVETI VEČER

se kot delikatesa prilaga najbolje

VYDROVI MALINOVİ GROG, KOT PRIGRIZEK PA

■ ■ **VYDROVI MASLENI OBLATI.** ■ ■

Steklenica malinovega groga (iz katere se napravi približno 25 čašic pijače) velja K 2.—, 1 škatlja 25 kosov maslenih oblatov ravnotako K 2.—. Da Vam zamoremo blago poslati poštine prosto, blagovolite naročiti raje 2 škatlji maslenih oblatov, kateri so res izvrstni, se nič ne vzdrijo, temveč takoj uživajo. —

Vydrova tovarna hranil v Pragi VIII.

Naročite si

za poskušnjo!

1 zaboj obsegajoč:

- 1 steklenico malinovega groga K 2.—
- 1 škatljo maslenih oblatov . . . „ 2.—
- 1 kg. juhnih konzerv (grahove, gobove, lečne, rezančne in riževe) 3.—

za K 7.—
s poštino vred.

Ali:

1 zaboj obsegajoč:

- 1 steklenico malinovega groga K 2.—
- 1 škatljo maslenih oblatov . . . „ 2.—
- 1 škatljo oblatov „Dessert delicat“ 3.—
- 1 steklenico Vydrovega juhnega pridataka 3.50
- 5 zavitkov „Buhtina“ —50

za K 11.—
s poštino vred.

Dne.....

Poslijite na moj nastov 5 kg vydrove žitne kave za 4 K 50 v poštine prosto in brez povzetja. —

Poslijite na moj naslov: 1 steklenico malinovega groga za 2 K in 2 škatlji maslenih oblatov za 4 K, v znesku za 6 K poštine prosto in brez povzetja.

Poslijite mi blago poleg stoječe sestave.

Poslijite mi kolekcijo Vaših izdelkov za 3 K 70 v. (Zavijanje in poština se vračana.)

Ime:.....

Stan:.....

Kraj:.....

Pošta:.....

Blagovolite porabiti pri naročanju!